

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

Звіт про фінансову стабільність #3

---

20 червня 2017 р.

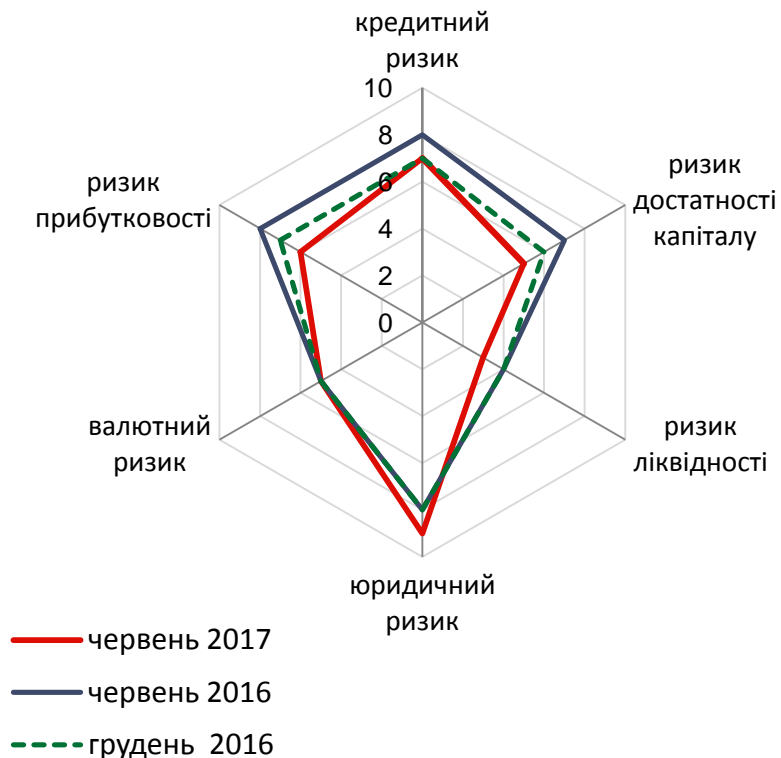
Ключові висновки

- Ризики для фінансової стабільності знизилися (крім юридичного), хоча за окремими напрямками прогрес був помірним.
- Фінансовий стан домогосподарств погіршився в період кризи, проте боргове навантаження на сектор залишається дуже низьким. Споживче кредитування зараз на порозі буму.
- Банки збільшуватимуть іпотечне кредитування дуже повільно.
- Компанії реального сектору поступово відновлюють інвестпроекти, тому потребуватимуть більше кредитних ресурсів. Це зможе стати поштовхом для відновлення корпоративного кредитування. На сьогодні прогрес усе ще дуже обмежений.
- Кредитний портфель банків є достатньо концентрованим – 20 найбільших бізнес-груп України залучили близько половини усіх корпоративних кредитів.
- Депозити населення та суб'єктів господарювання у пасивах українських банків уже становлять одну з найбільших часток у регіоні. Депозити переважно короткі. Це загострює майбутні ризики ліквідності.
- Відсоткова політика банків практично не стимулює вкладників обирати довші депозити. Різниця в процентних ставках за депозитами із різним строком є символічною.
- У квітні уперше опубліковано статистику по NPL за міжнародною методологією. Частка проблемних кредитів становить 57%. Державні банки – лідери за часткою NPL.
- Банківський сектор очікувано вийшов на прибутки від початку 2017 року. Процентні доходи державних банків усе більшою мірою забезпечуються купонними доходами від ОВДП, а не операціями із клієнтами.

Банківські ризики скоротилися нерівномірно

Карта ризиків банківського сектору

Кредитний $\approx$. Відновлення платоспроможності клієнтів знижує ризики нових кредитів. Реструктуризація старих непрацюючих кредитів повільна.

Ризик достатності капіталу $\downarrow$ завдяки націоналізації Приватбанку та докапіталізації держбанків. Приватні банки потребуватимуть незначного обсягу капіталу.

Ризик ліквідності $\downarrow$ через повернення депозитів до банків. Значна ліквідність дозволяє знижувати відсоткові ставки. Ліквідність розподілена більш рівномірно, ніж півроку тому.

Юридичний ризик $\uparrow$ через суперечливі рішення судів з питань визнання окремих банків неплатоспроможними. Більшість базових для відновлення кредитування законів залишаються без розгляду.

Валютний ризик $\approx$, адже більшість негативних ефектів девальвації гривні уже реалізовано. Але високий рівень доларизації робить банки уразливими від зовнішнього шоку.

Ризик прибутковості $\downarrow$ завдяки відновленню операційних доходів банків та суттєвому зниженню відрахувань до резервів. Існують суттєві ризики прибутковості для державних банків.

Індекс фінансового стресу повернувся до докризових рівнів

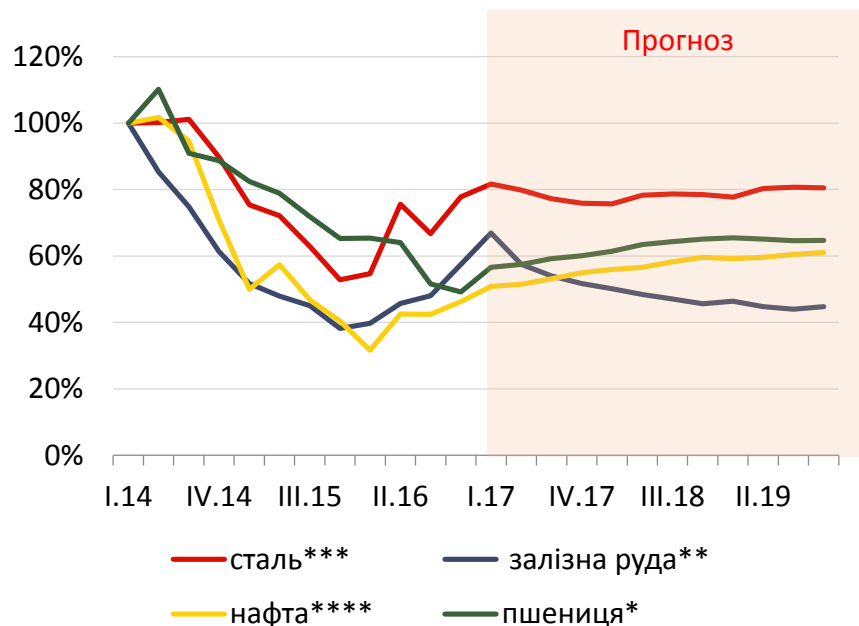

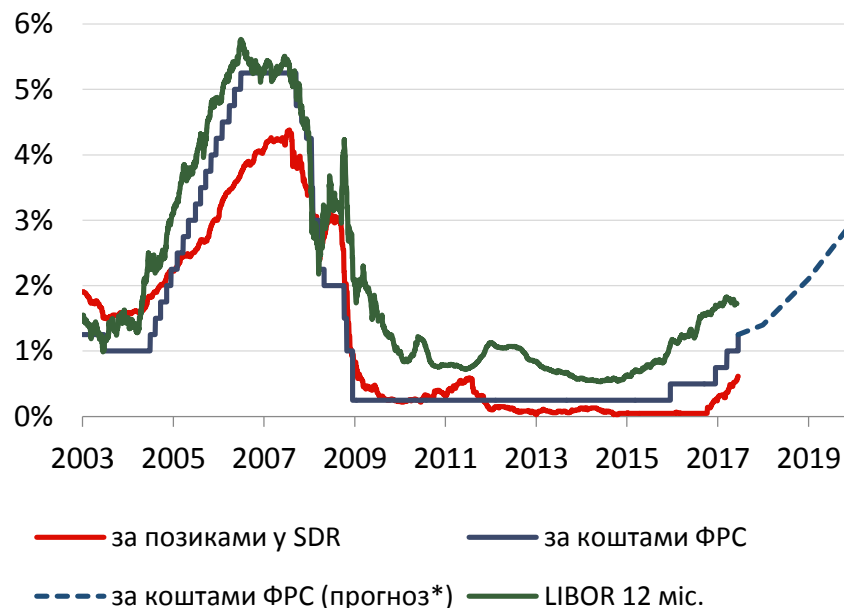
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Зовнішні ризики для України знизилися

Індекси світових цін на нафту, чорні метали зернові, I квартал 2014=100%

Відсоткові ставки у доларах США та прогноз зростання ставки ФРС

* - середнє за квартал; ** - залізородний концентрат, Китай; *** - ціна на квадратну заготовку, FOB Ukraine; **** - сорт Brent. Джерело: НБУ

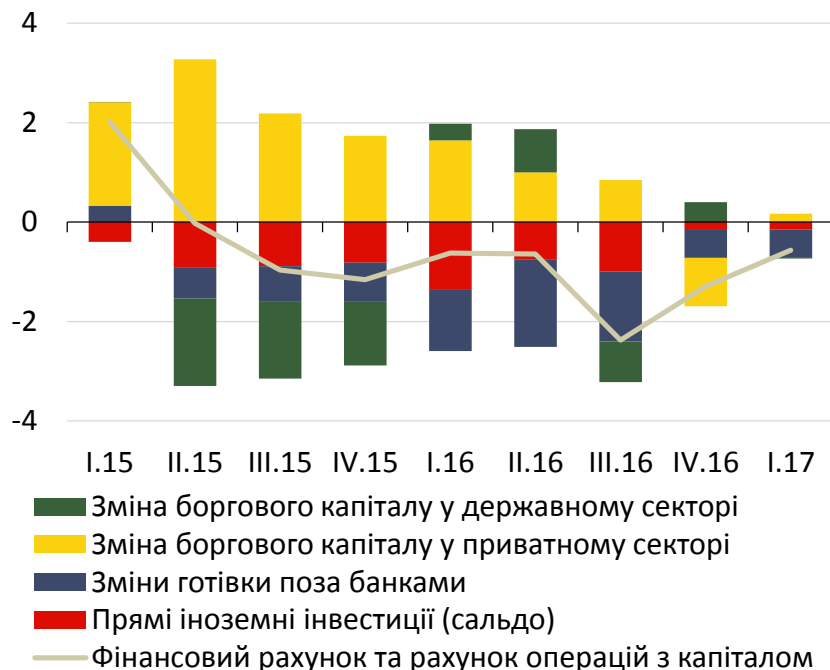
* - середнє значення діапазону. Джерело: ФРС США, Федеральний банк Сент-Луїса

- Зовнішні ризики зменшилися завдяки динамічному відновленню світової економіки та зниженню політичної невизначеності в розвинених країнах.
- Цінова динаміка на товарних ринках в цілому відповідає очікуванням НБУ.
- Ключові позитивні події останнього півріччя – прогрес у ратифікації Угоди про асоціацію з ЄС, отримання безвізу, перемога Нафтогазу над Газпромом у першому раунді арбітражу.
- Прискорення світової економіки призведе до підвищення процентних ставок.

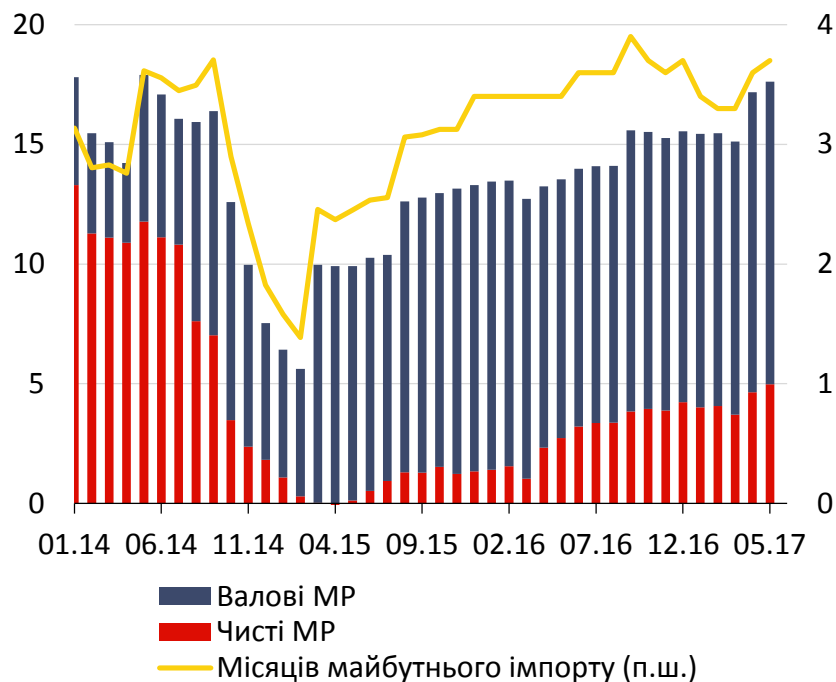

Макроекономічні та фінансові ризики контрольовані

Рахунок фінансових операцій та операцій з капіталом, млрд. дол. США*

Валові й чисті міжнародні резерви, млрд. дол. США

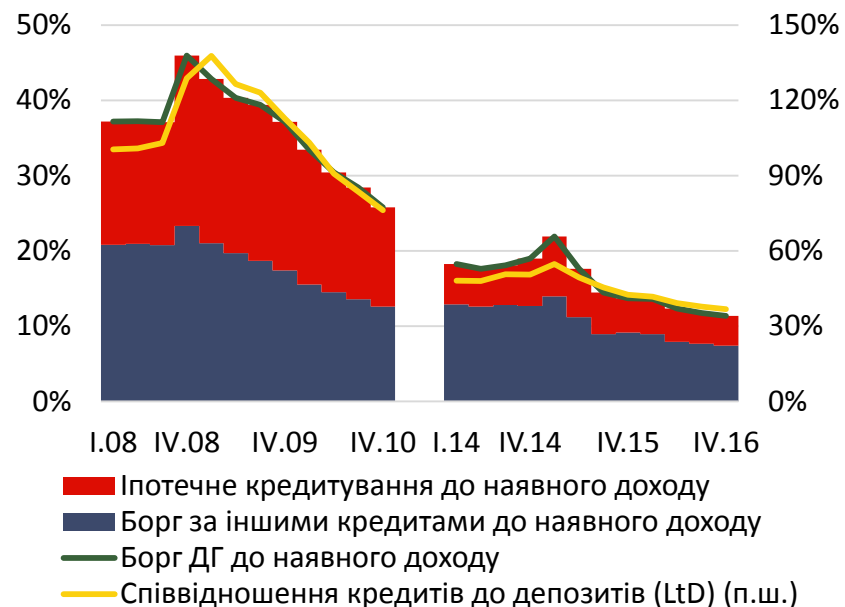
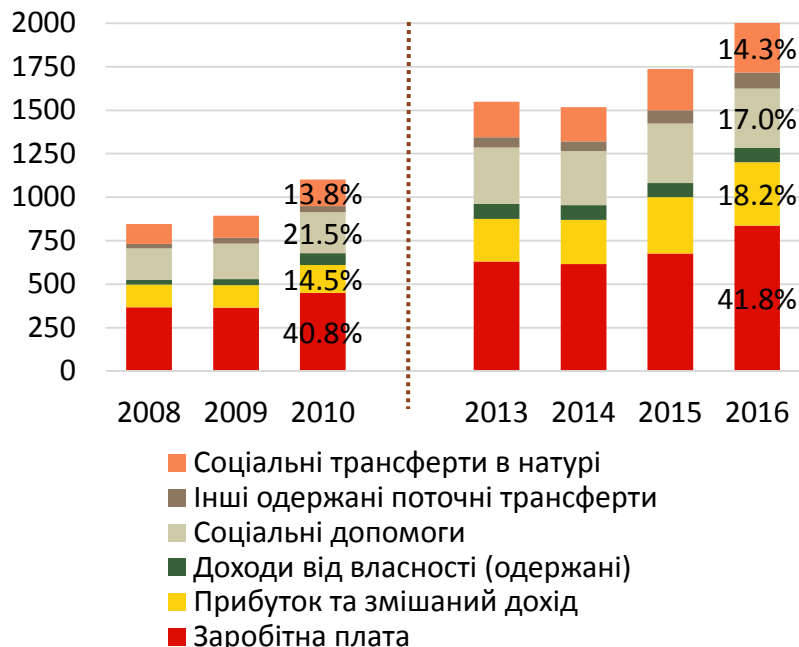

- Припинення торгівлі із неконтрольованими територіями має негативний ефект на динаміку окремих секторів та фінансові показники підприємств. Однак цей вплив не є критичним.
- Ключовим для забезпечення фінансової стабільності є відновлення припливу зовнішніх кредитів та ПІІ для фінансування дефіциту поточного рахунку платіжного балансу.
- Вкрай важливо зберегти темпи програми співпраці із МВФ. Зволікання можуть створити суттєві ризики для фінансової стабільності із 2019 року, коли розпочинаються суттєві виплати за державним зовнішнім боргом.

Доходи населення відновлюються, боргове навантаження помірно

Структура номінальних доходів населення, млрд. грн. Боргове навантаження на сектор домогосподарств

Джерело: ДССУ, НБУ

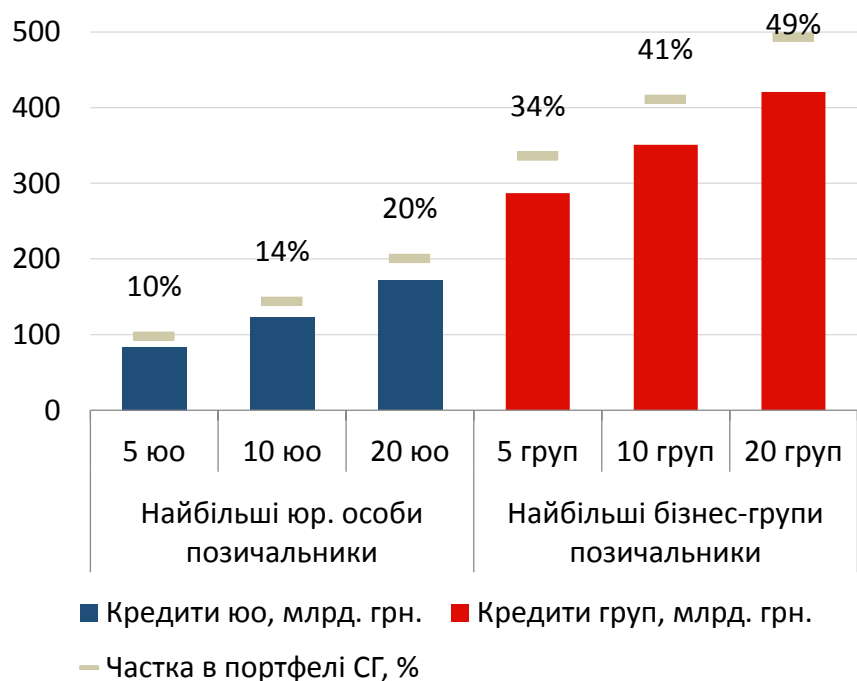
- Частка з/п у ВВП у 2016 значно нижча, ніж у докризовий період – 36.8% проти 50% у 2013 році.
- Реальний наявний дохід населення у 2016 році вперше за 3 роки зріс: + 0.3% р/р (у післякризовому 2010 році – на 17.1%).
- Показники боргового навантаження домогосподарств низькі, споживче кредитування має значний потенціал. Підвищення зарплат дозволяє погашати старі банківські кредити: відношення боргу домогосподарств до наявних річних доходів у 2016 році скоротилося з 14 % до 11%.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Кредитування бізнес-груп - джерело ризиків для банківської системи

Валові кредити найбільших позичальників та бізнес-груп в банківській системі, 01.04.17

Розподіл позичальників, які входять до 20 найбільших бізнес-груп, за економічною діяльністю

Джерело: НБУ

- В Україні найбільші приватні позичальники банків є бізнес-групами із складною та непрозорою структурою, спільним бенефіціаром та активами в кількох галузях. Зв'язки всередині груп нестійкі: групи регулярно створюють нових юридичних осіб, переводять борги та фінансові потоки між компаніями.
- Вкрай висока концентрація кредитів у банківській системі на рівні груп: на 20 найбільших бізнес-груп припадає 49% валових та 32% чистих корпоративних кредитів.
- Борги акумулюються на неопераційних компаніях – на них припадає 49% банківських кредитів 20 найбільших бізнес-груп.

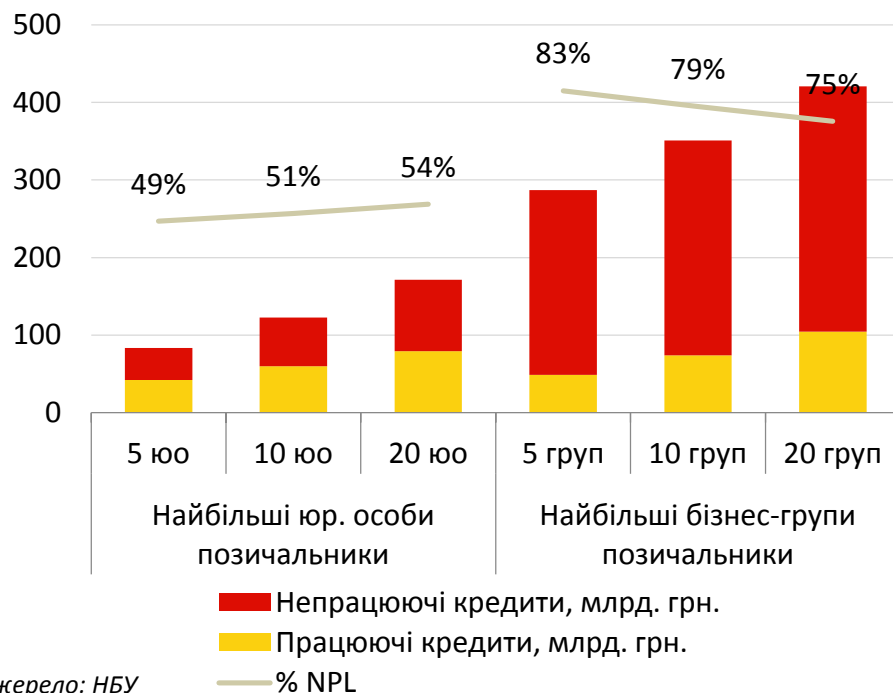

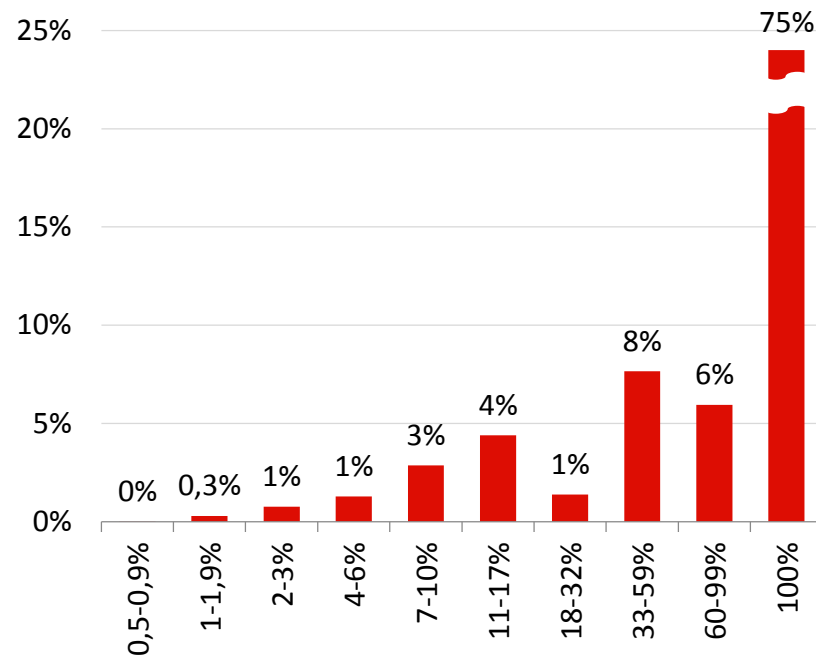
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Ризики високих кредитних концентрацій реалізувались під час кризи

Частка непрацюючих кредитів у заборгованості найбільших позичальників та бізнес-груп, 01.04.17

Розподіл імовірності дефолту компаній, які входять до 20 найбільших бізнес-груп

Джерело: НБУ

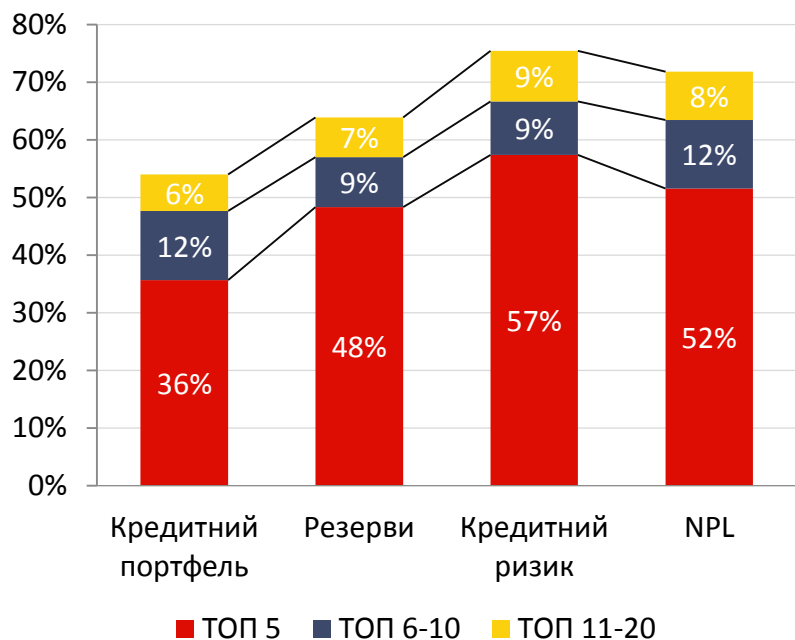
- Фінансові труднощі в одному з напрямків бізнесу у більшості випадків призводять до припинення обслуговування боргів усієї групи.
- Великі бізнес-групи характеризуються слабкою платіжною дисципліною: частка NPL у кредитах 20 найбільших груп складає 75%, значно вище від середнього по системі.
- На даний момент проблему дефолтів груп та неопераційних компаній за старими кредитами практично вирішено, збитки відображено у звітності банків. Надалі НБУ здійснюватиме посилений контроль ризиків високих концентрацій у банківському секторі.

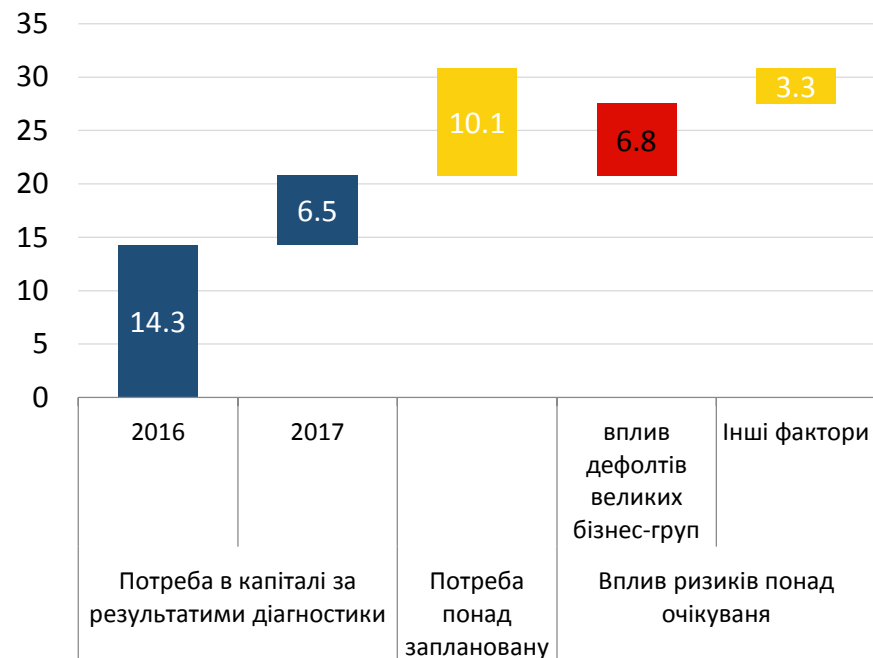
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Банкрутства бізнес-груп - основний фактор додаткової потреби держбанків в капіталі

Концентрація позичальників двох докапіталізованих державних банків, 01.04.2017

Планові та фактичні потреби в капіталі двох докапіталізованих державних банків, млрд. грн.

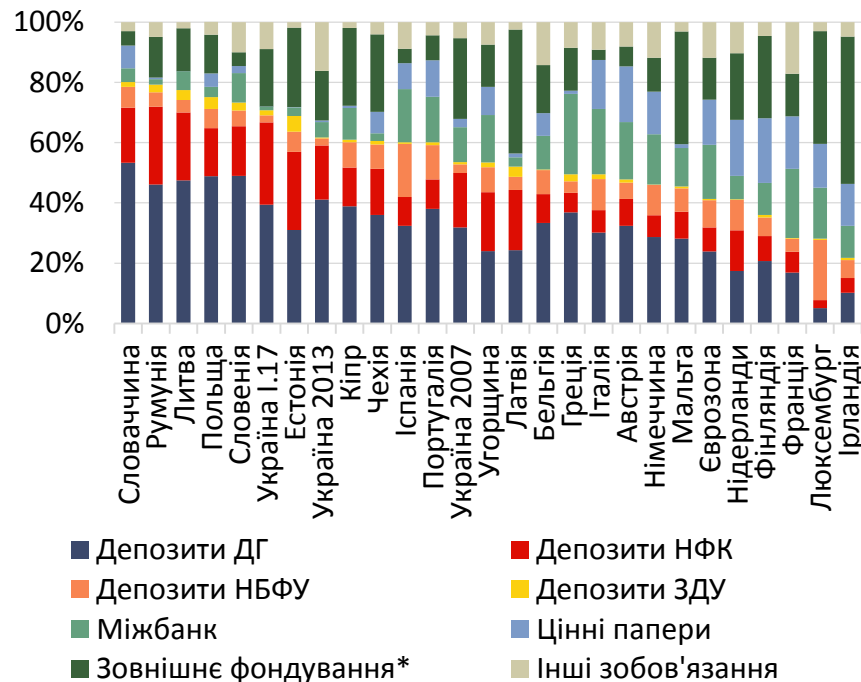
Джерело: НБУ

- Проблема концентрації великих позичальників особливо гостра для двох найстаріших державних банків. Частка ТОП-10 приватних позичальників - 56% кредитного портфелю одного банку та 38% - іншого. Якість цих кредитів набагато нижча, ніж якість портфелю юридичних осіб в цілому.
- Додаткова потреба в капіталі у 2017 році виникла переважно через дефолти великих бізнес-груп. Сценарій стрес-тесту передбачав, що ці групи лишатимуться платоспроможними. Проте протягом 2015-16 років вони припинили обслуговувати кредити в державних банках.
- Висока концентрація кредитів цих груп зумовила збільшення кредитного ризику та потребу в додатковому капіталі. Крім неплатежів на потребу в капіталі вплинуло знецінення застав.

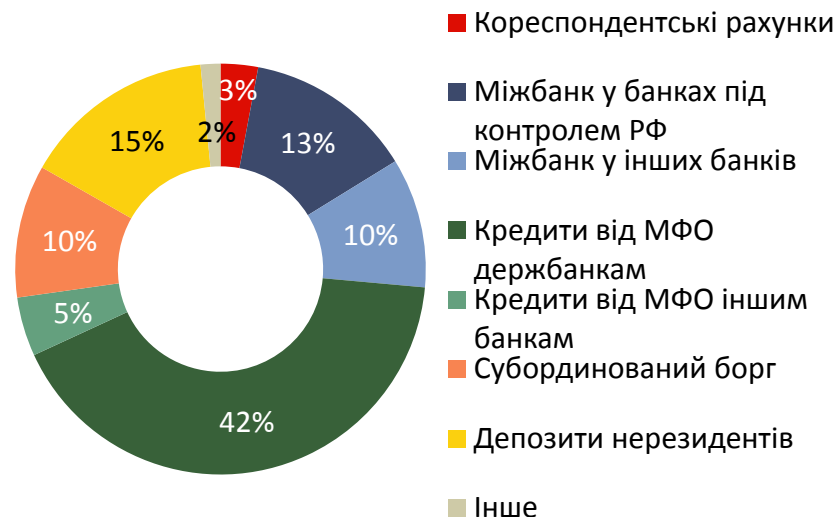
Банки орієнтуються виключно на внутрішнє фондування

Структура зобов'язань банків на 01.04.2017

* Включаючи депозити нерезидентів
Джерело: ЄЦБ, НБУ

Складові зовнішнього фондування* на 01.05.2017

Джерело: НБУ

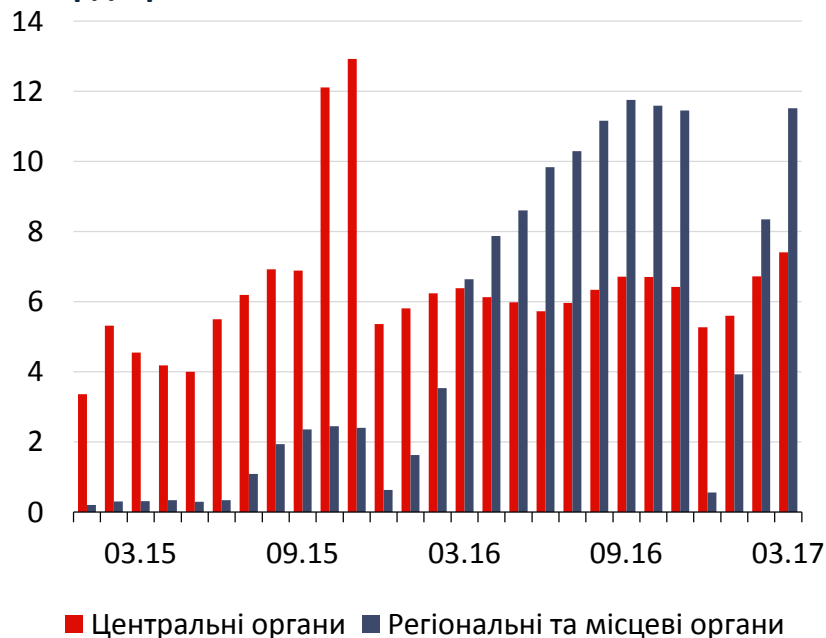
- Частка внутрішніх ресурсів (депозитів населення та суб'єктів господарювання) у зобов'язаннях банків зростає. Це зменшує залежність банківського сектору від зовнішніх ринків.
- Частка депозитів у пасивах - одна із найбільших у Європі.
- Строкова структура пасивів погіршується – довгі кредити із зовнішніх ринків заміщуються короткими депозитами.
- Банкам доцільно працювати над подовженням строків депозитів.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

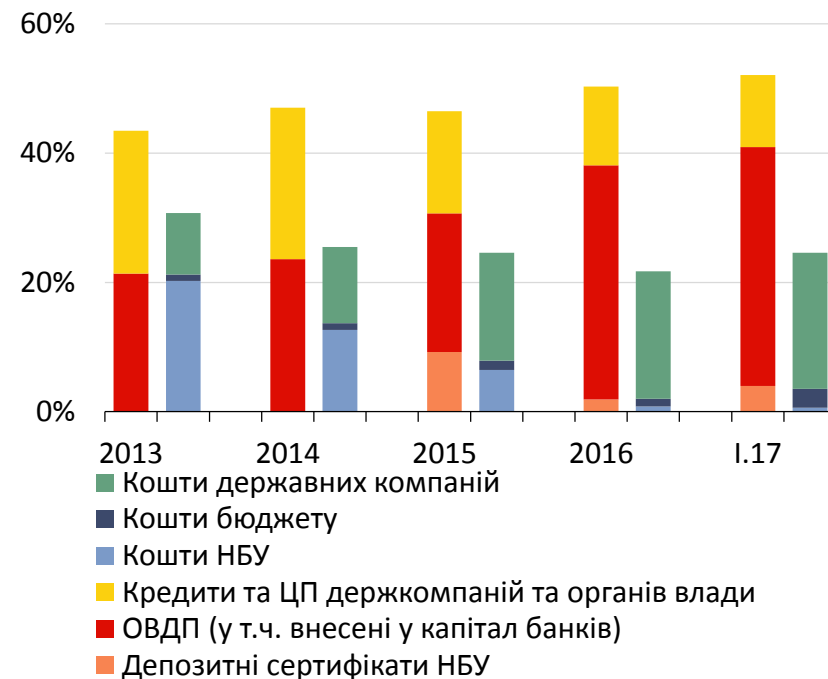
Державні кошти відіграють помітну роль на балансах банків

Кошти бюджетів на рахунках у банках,
млрд. грн.

Джерело: НБУ

Частка держави в загальних активах та зобов'язаннях
державних банків (без Приватбанку)*

Перший стовпець – активи, другий – зобов'язання
Джерело: НБУ

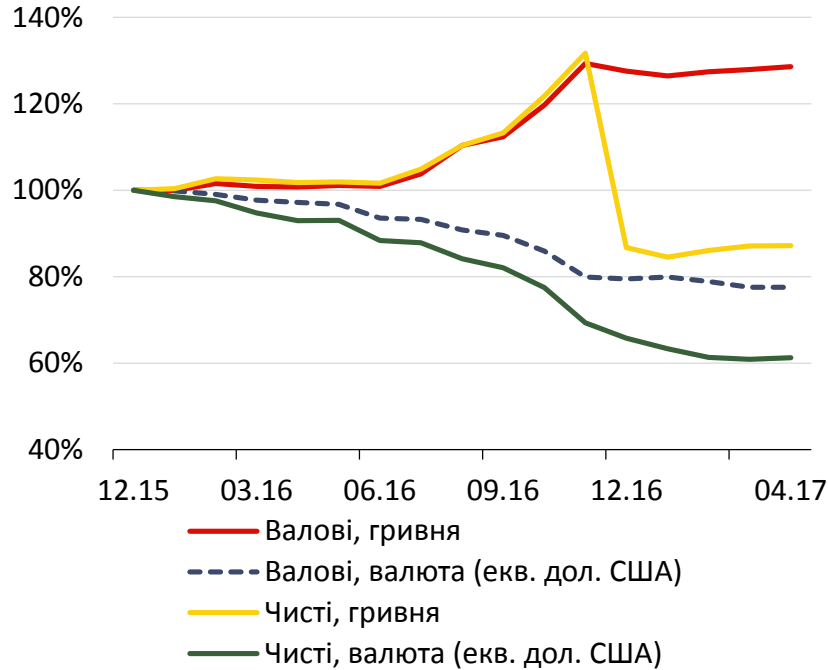
- Від початку кризи кошти на рахунках державних корпорацій зросли у 3.7 рази й забезпечили 46% приросту депозитів усіх суб'єктів господарювання. На сьогодні їхня частка у зобов'язаннях банківського сектору становить 9%.
- Вартість державних коштів вища за вартість інших джерел фінансування.

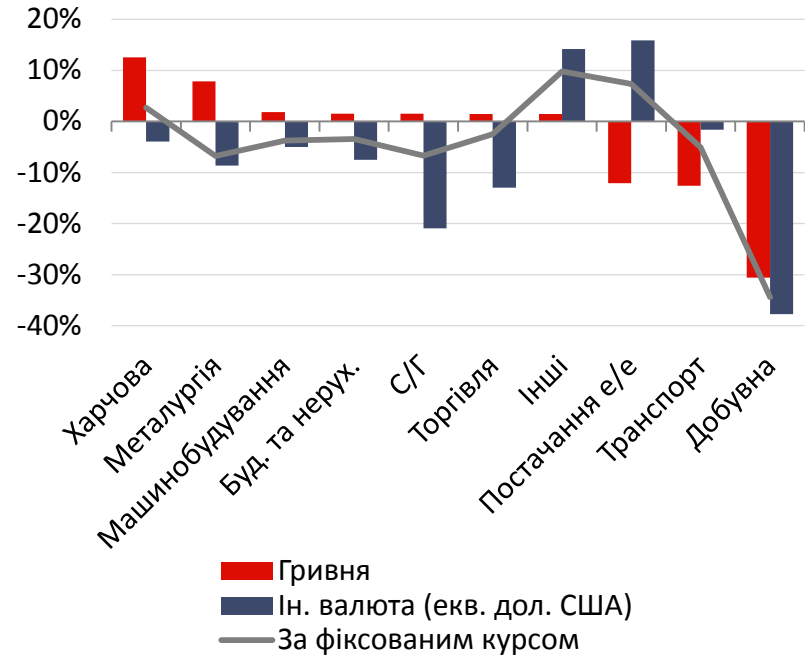
НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Кредитування бізнесу ще не активізувалося

Кредити суб'єктам господарювання (2015=100%)*

Зміна заборгованості за кредитами в розрізі галузей – найбільших позичальників банків за січень-квітень

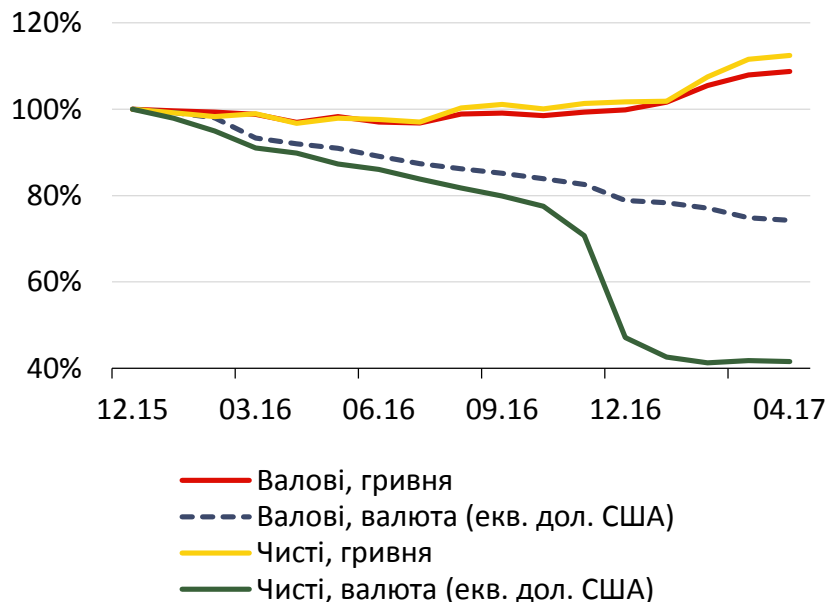
* Платоспроможними банками станом на 01.05.17. Різке зниження чистих кредитів у гривні обумовлено формуванням резервів під корпоративних кредитний портфель Приватбанку.
Джерело: НБУ

- Обсяг валових кредитів суб'єктів господарювання залишається практично незмінним, чисті кредити помірно скоротилися через доформування резервів.
- Перешкоди для корпоративного кредитування – високе боргове навантаження підприємств, повільне відновлення економіки та високі юридичні ризики.

Споживчі кредити на порозі буму

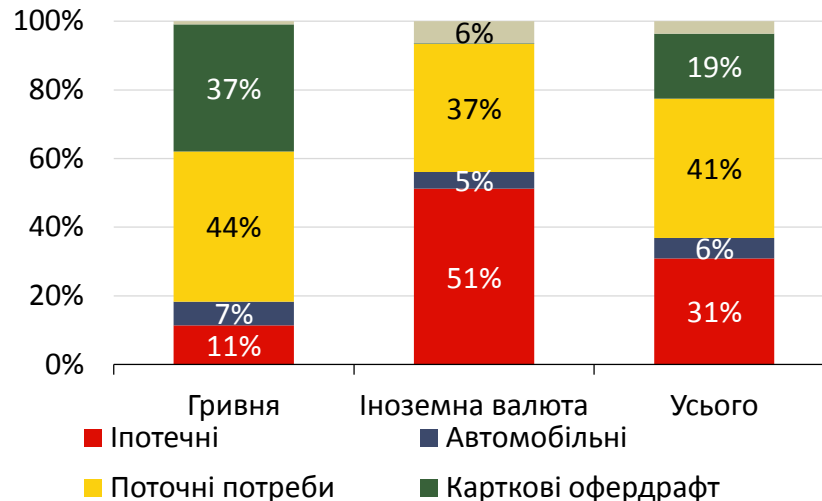
Кредити фізичним особам (2015=100%)*

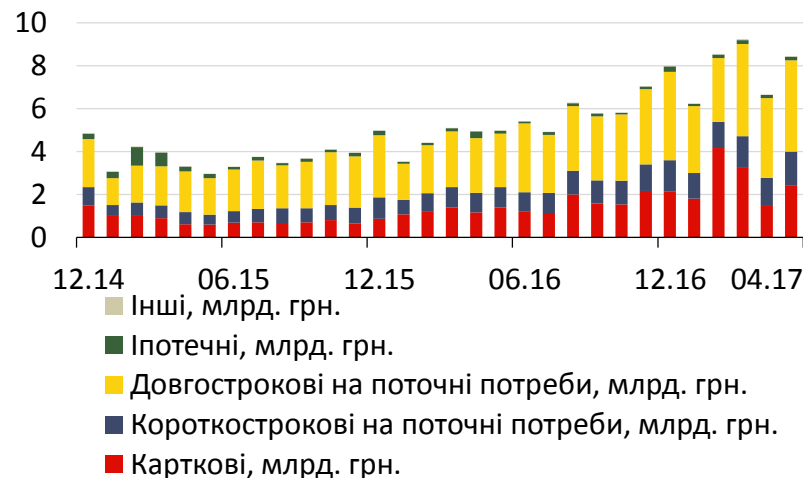
* Платоспроможними банками станом на 01.05.17.
Джерело: НБУ

- Із Приватбанком, який переводив на баланс Р2Р кредити, гривневі кредити зросли на 11.7%, без нього – на 6.1%.
- Стрімко зростають кредити на поточні потреби та карткові кредити.
- Іпотечне кредитування відновлюється повільно через низьку платоспроможність позичальників

Структура кредитів фізичним особам станом на 01.05.17*

Нові кредити фізичним особам у гривні*

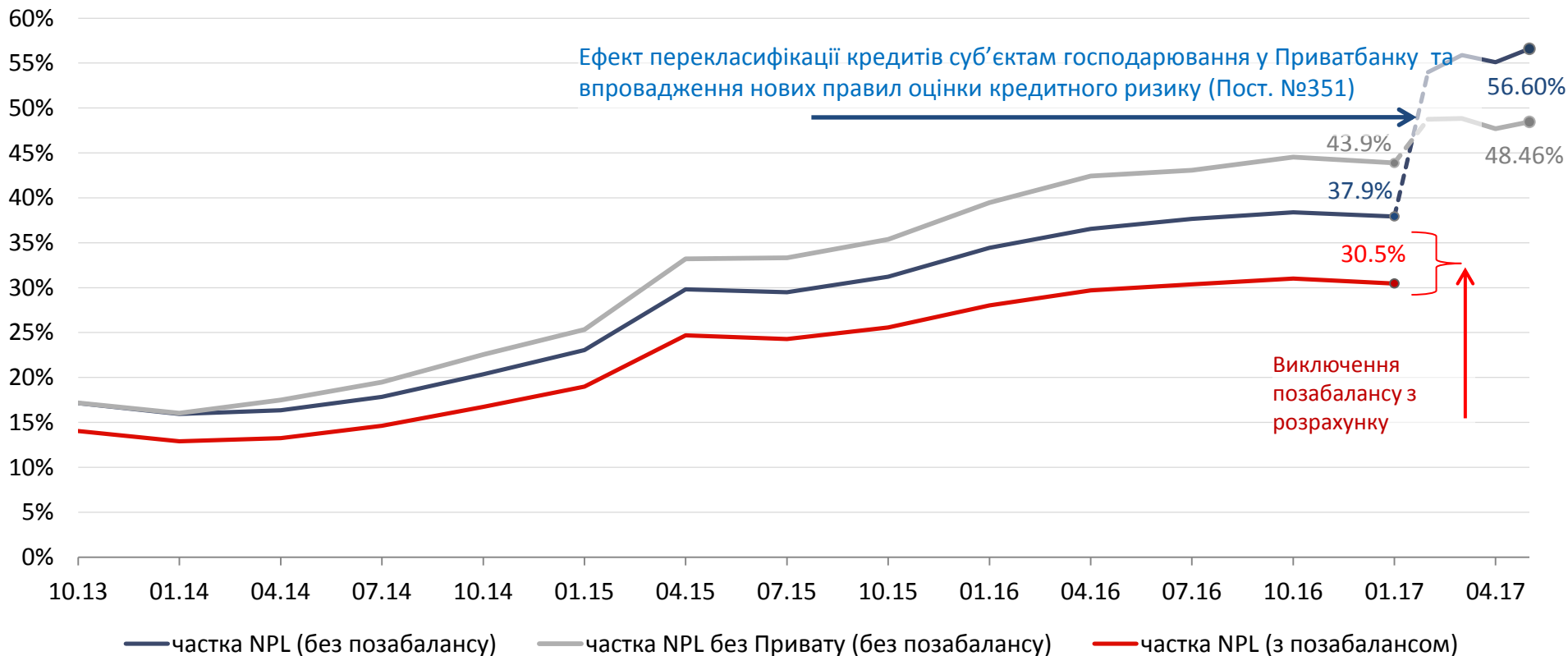

* За місяць у платоспроможних банках на звітну дату.
** Нові кредити за попередні 12 місяців.
Джерело: НБУ

Новий формат розрахунку показника «непрацюючі кредити»

Частка непрацюючих кредитів

Джерело: НБУ

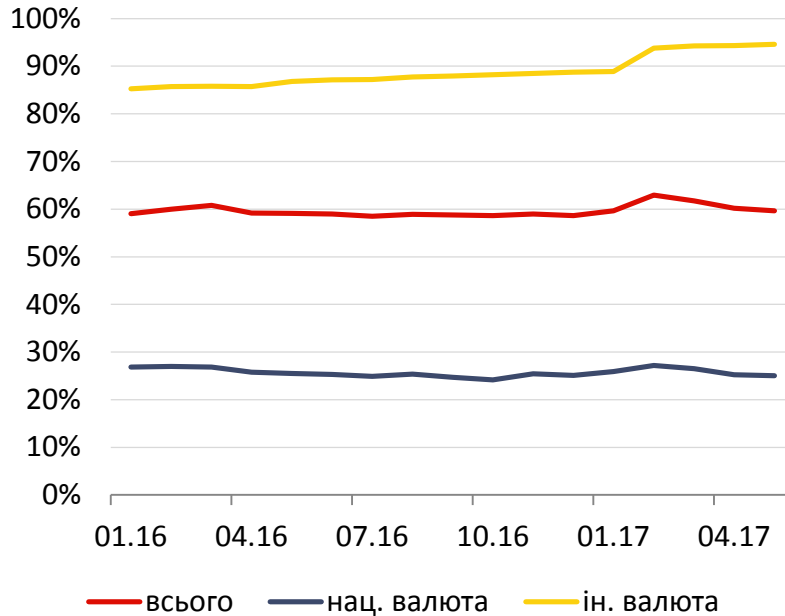
Фактори збільшення частки непрацюючих кредитів:

- Визнання непрацюючих кредитів Приватбанком після націоналізації (+15.1 в.п.)
- Зміна методології визначення NPL (+3.6 в.п.)
- Виключення позабалансу (+7.4 в.п.)

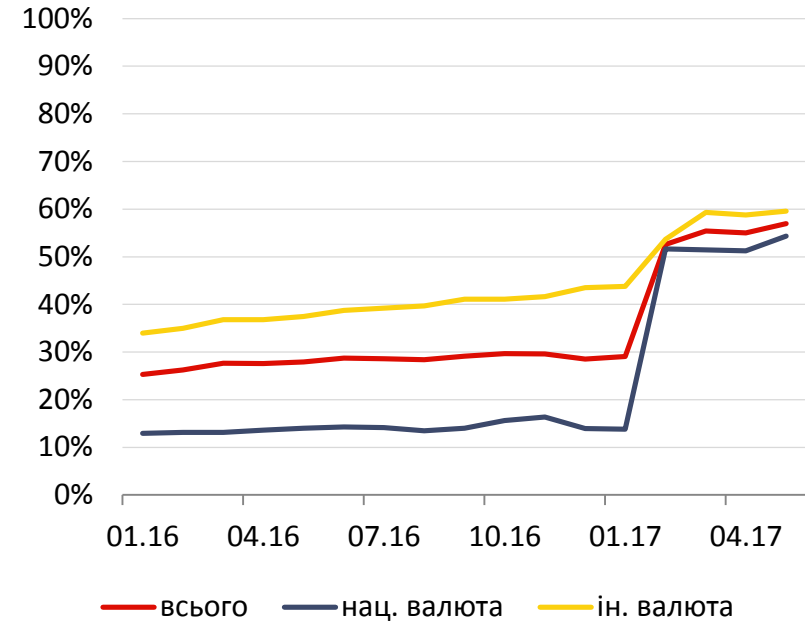
Якість кредитів фізичним особам покращується

Частка непрацюючих кредитів фізичних осіб

Джерело: НБУ

Частка непрацюючих кредитів юридичних осіб

Джерело: НБУ

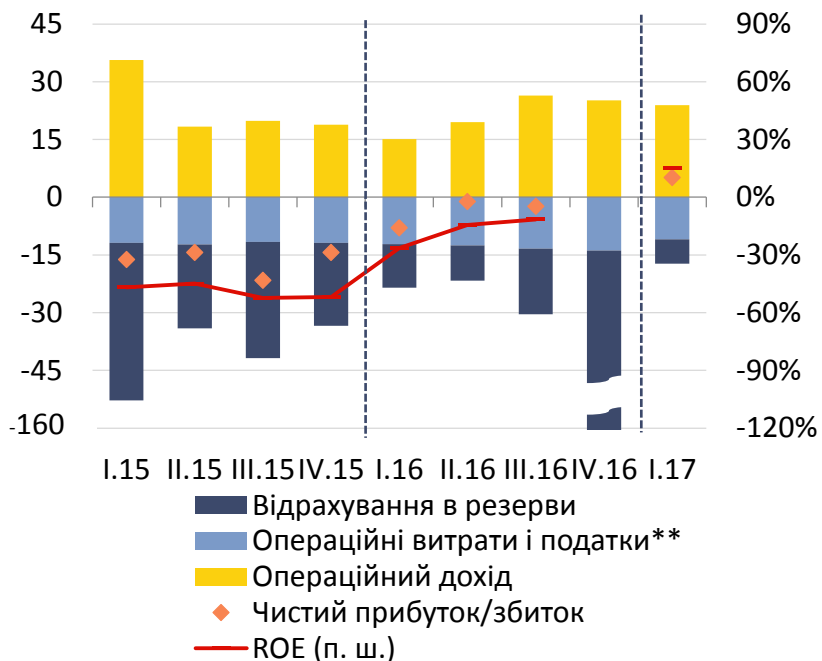
- Частка непрацюючих кредитів фізичних осіб після зростання внаслідок запровадження нової регуляції у лютому, три останні місяці скорочувалася та знизилася на 3.3 в.п. до 59.7%.
- У корпоративному сегменті частка NPL у валюті і гривні приблизно однакова.

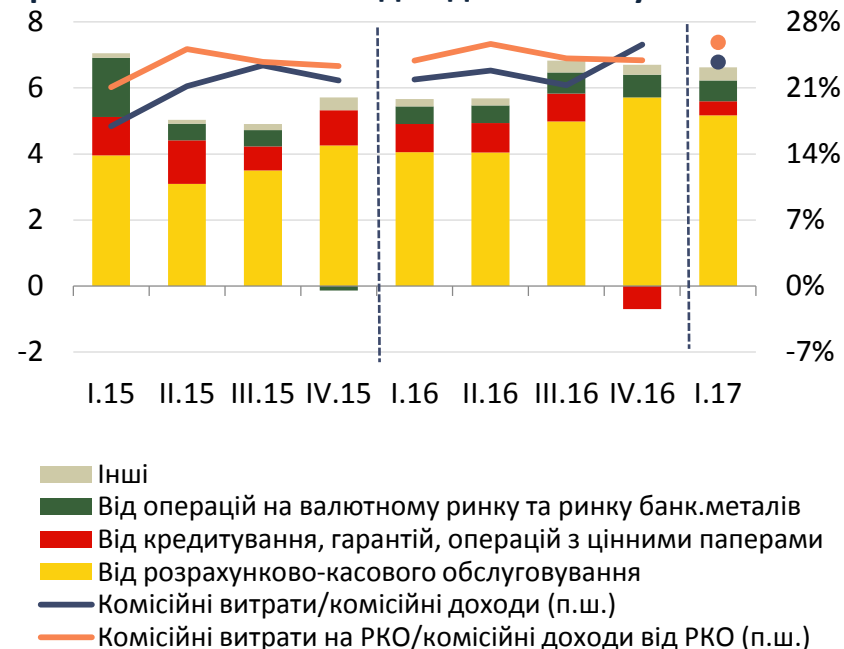
Прибутковість сектору відновлено

Фінансовий результат (млрд. грн.) та рентабельність капіталу

** у т. ч. податок на прибуток
Джерело: НБУ

Складові комісійного доходу (млрд. грн.) та ефективність комісій від надання послуг

Джерело: НБУ

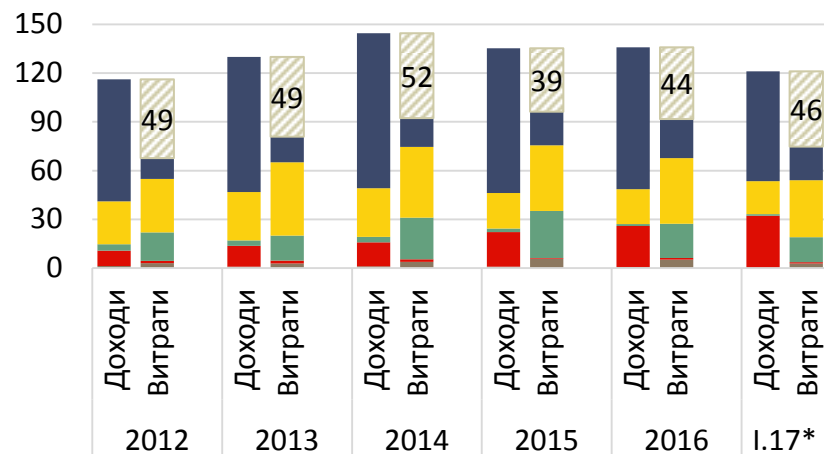
- Банківський сектор вийшов на прибуткову діяльність (9.4 млрд. грн. за 4 місяці 2017 року) за рахунок зростання операційних прибутків та зменшенню відрахувань до резервів.
- Чистий процентний дохід зростає завдяки зниженню процентних витрат банків унаслідок перегляду ставок за депозитами.
- Чистий комісійний дохід виріс на 16% р/р завдяки збільшенню попиту на банківські послуги.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

Держбанки значною мірою покладаються на відсотки за ОВДП

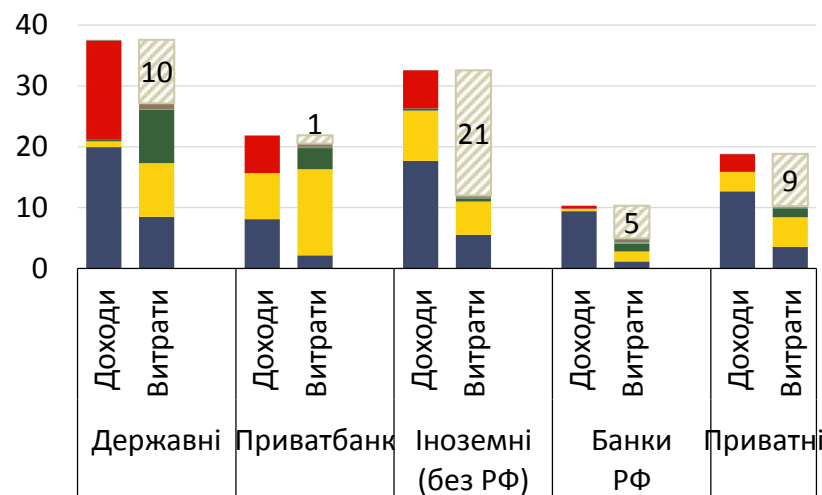
Складові процентних доходів та витрат, млрд. грн.

- ▨ Чистий процентний дохід
- Від операцій з суб'єктами господарювання
- Від операцій з фізичними особами
- Від операцій з фінустановами**
- Від операцій з цінними паперами
- Інших операцій

* У річному обчисленні, ** міжбанк, МФО, НБУ.
Джерело: НБУ

Складові процентних доходів та витрат за групами банків у I кварталі 2017 року, млрд. грн.*

- ▨ Чистий процентний дохід
- Інших операцій
- Від операцій з цінними паперами
- Від операцій з фінустановами**
- Від операцій з фізичними особами
- Від операцій з суб'єктами господарювання

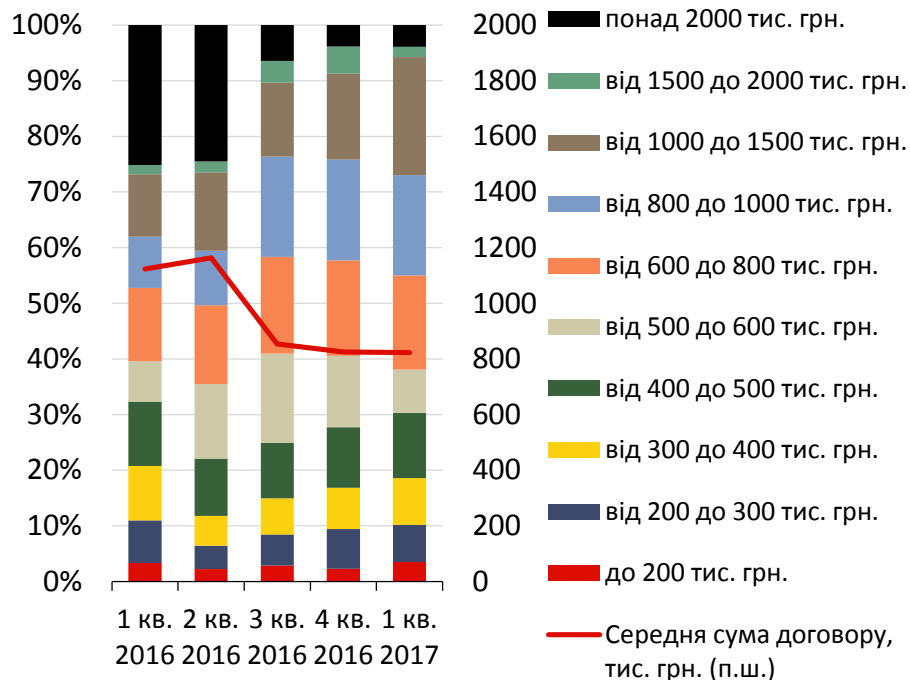
* У річному обчисленні, ** міжбанк, МФО, НБУ.
Джерело: НБУ

- У структурі процентних доходів зростає частка від платежів за цінними паперами, зокрема ОВДП. Натомість частка надходжень від кредитування знижується: до кризи вона становила майже 90% усіх процентних доходів, торік - 80%, а у I кварталі 2017 року – 73%.
- Купонні платежі за ОВДП та доходи від ДС становлять близько 40% процентних доходів державних банків

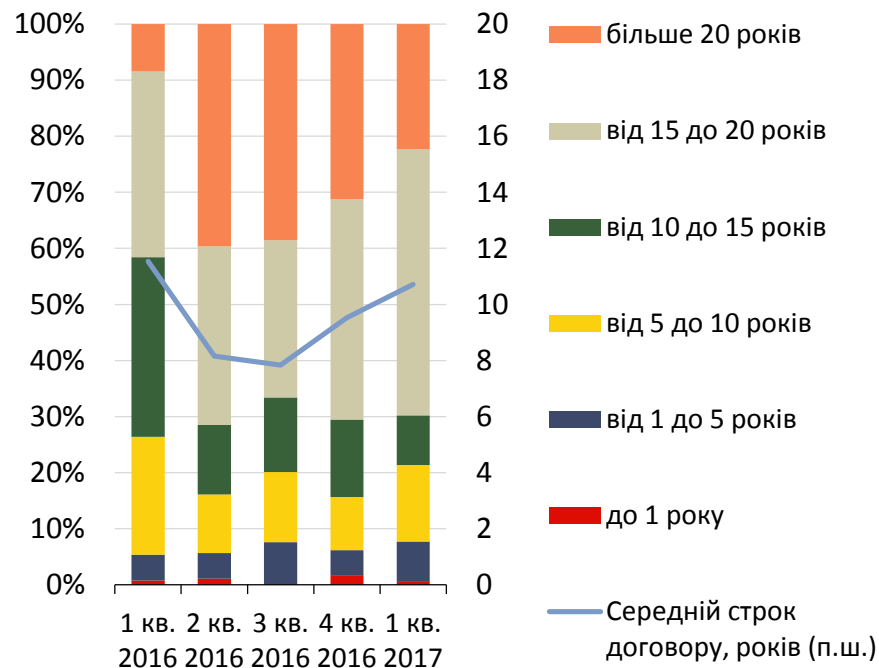
Стан іпотечного кредитування: результати опитування (1/2)

Іпотечні кредити за основною сумою договору

Джерело: дані банків

Іпотечні кредити за строком договору

Джерело: дані банків

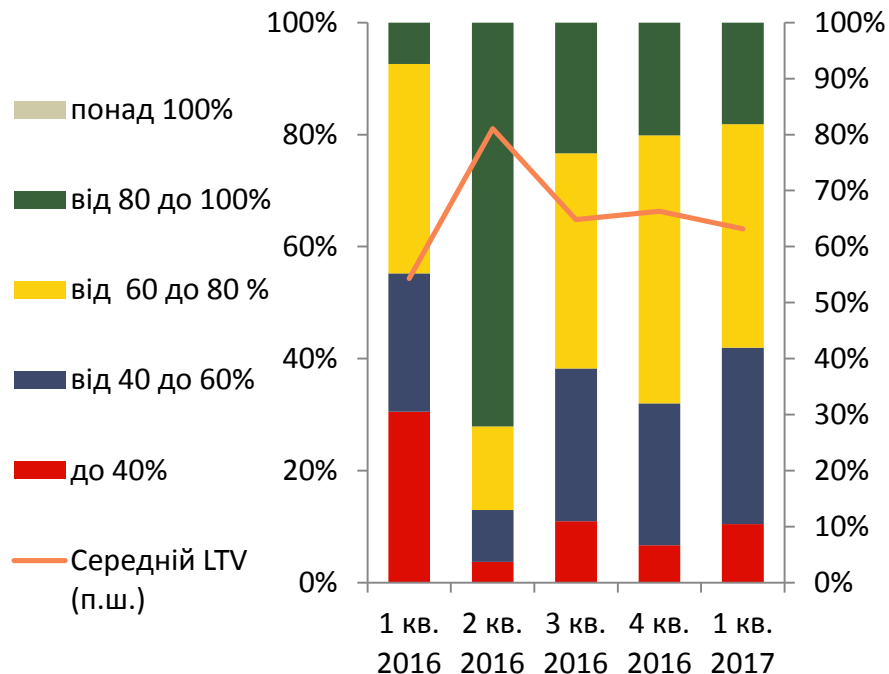
- 17 з 25 опитаних банків у 2016 - I кв. 2017 надавали кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості.
- 7 банків на кінець травня очікували зростання середньомісячних обсягів нового кредитування більше ніж на 10%. Поки обсяги кредитування залишаються далекими від докризових.
- Середній кредит у 1 кв. 2017 року - 545 тис. грн, строк – 10.7 років.

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

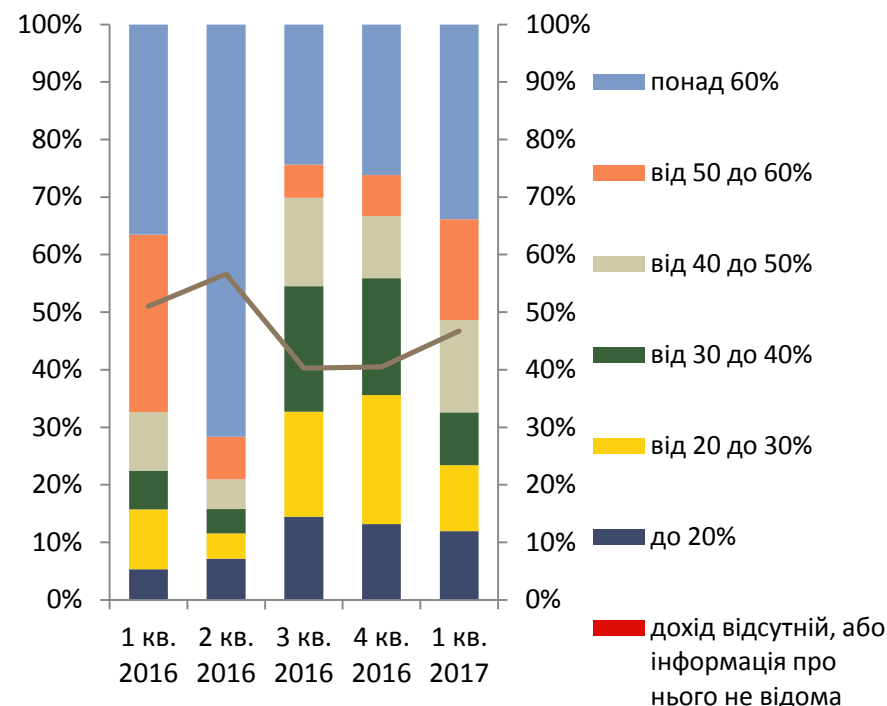
Стан іпотечного кредитування: результати опитування (2/2)

Іпотечні кредити за значенням LTV

Джерело: дані банків

Іпотечні кредити за значенням DSTI

Джерело: дані банків

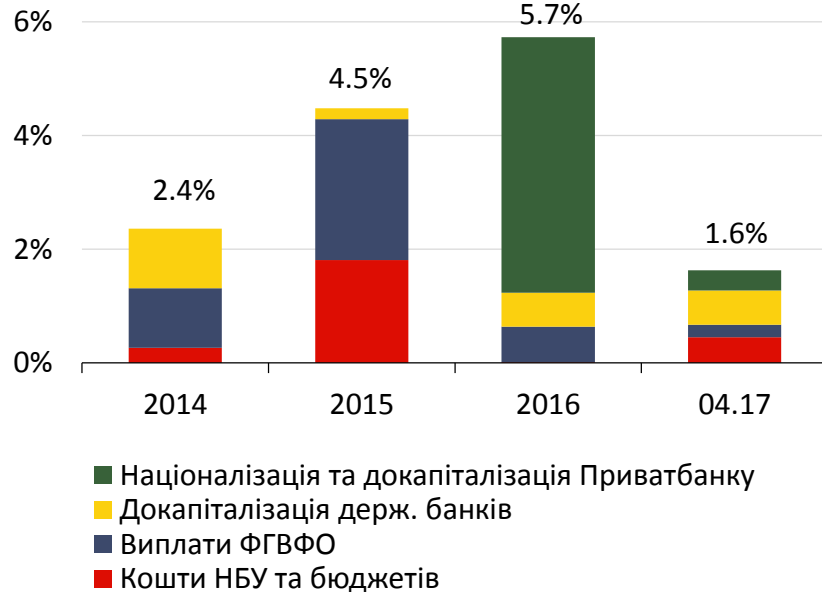
- Середньозважений LTV складає 63%. Деякі банки надають кредити позичальникам з власним внеском менше 20%, є поодинокі випадки видачі великих кредитів (> 1.5 млн грн) з LTV > 80%.
- Середньозважений DSTI складає 47%, дохід покупців житла в кредит – 23.6 тис. грн.
- Більшість банків основною перешкодою для відновлення кредитування називають дефіцит платоспроможних позичальників з офіційно підтвердженими доходами.
- Деякі банки недостатньо консервативні при оцінці кредитоспроможності позичальників.

Вартість кризи – відносно помірна

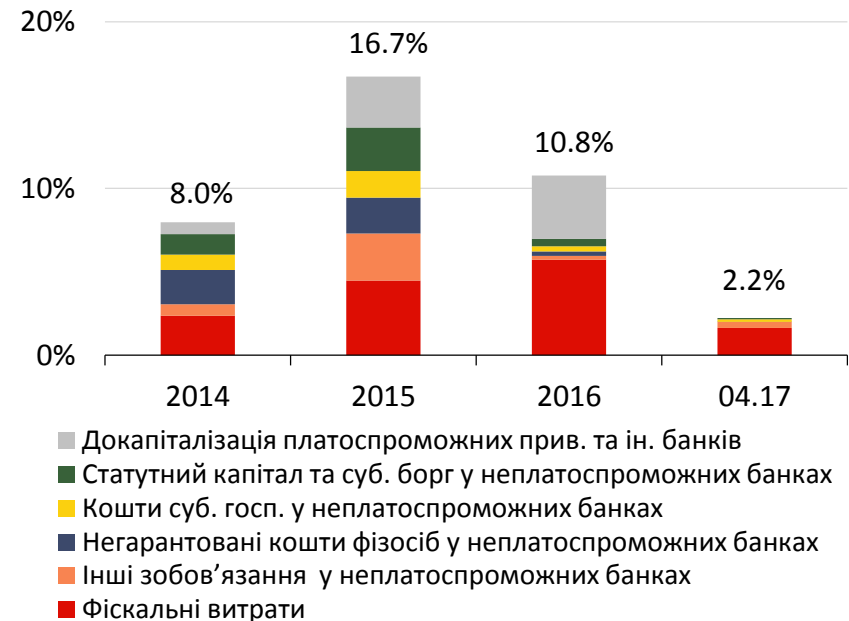
Витрати держави та економічних агентів, % ВВП

Прямі фіскальні витрати держави

Джерело: НБУ, ФГВФО

Загальні витрати

Джерело: НБУ, ФГВФО

- Втрати від кризи розподілені між державою, банками та приватним сектором. Фіскальні втрати – 14% ВВП відповідних років. Загальні втрати – 38% ВВП.
- Найбільш суттєві витрати державі довелося здійснити за наступними напрямками:
  - Капіталізація Приватбанку – 4.8% ВВП
  - Капіталізація інших державних банків – 2.4% ВВП
  - Компенсація гарантованих вкладів фізичних осіб – 4.4% ВВП
  - Неповорнення неплатоспроможними банками рефінансування – 2.5% ВВП
- Фіскальні витрати країн, де криза тривала три та більше роки, були в широкому діапазоні 1-57% ВВП.

Рекомендації

Рекомендації органам влади

- Прискорити реформу державних банків.
- Ухвалити пакет законів, спрямованих на реформи фінансового сектору

Рекомендації банкам

- Більш активно проводити розчистку балансів від непрацюючих активів
- Активно використовувати інститут фінансової реструктуризації
- Завчасно заключати договори EIA

Плани та наміри НБУ

- Підвищити стандарти розкриття фінансової та пруденційної звітності банків
- Продовжити розробку нових вимог до капіталу та ліквідності у відповідності до норм ЄС (пакет CRR/CRD 4), що базуються на рекомендаціях Базель 3
- Продовжити валютну лібералізацію